

شعار روز جهانی محیط زیست امسال، غلبه بر آلودگی پلاستیکی است

«نه» به پلاستیک در ایران و جهان

مرجان
یشایایی

روز جهانی محیط‌زیست امسال بر موضوع پلاستیک و مبارزه با مصرف آن با شعار «غلبه بر آلودگی پلاستیکی» متمرکز است. در بخشی از شعارهای برنامه امسال محیط‌زیست سازمان ملل آمده است: «استفاده نکنید، اگر باز یافتی نیست». هند میزبان امسال روز جهانی محیط‌زیست است. براساس آمار رسمی، سالانه ۱۳ میلیون تن پلاستیک به اقیانوس‌ها ریخته می‌شود. ۹۳ درصد آب بطری‌ها و ۸۳ درصد آب لوله‌کشی، حاوی ریز پلاستیک است. هر دقیقه یک میلیون بطری پلاستیکی خریداری می‌شود. ۵ تریلیون پلاستیک هر سال استفاده می‌شود و بازگشت پلاستیک به محیط‌زیست ۱۰۰ سال زمان می‌برد. با توجه به حجم بالای تولید پلاستیک و آلودگی هر روزه محیط‌زیست، حدود ۶۰ کشور در جهان برنامه‌های داوطلبانه و در برنامه مصرف کیسه در این کشور با کاهش چشمگیری مواجه شد. در اتریش نیز برنامه کاهش مصرف پلاستیک به شکل داوطلبانه به اجرا گذاشته شد. دولت رواندا به شکل قانونی با مصرف کیسه برخورد می‌کند و برای این موضوع و تخلف از آن حتی زندان در نظر گرفته است. کنیا نیز از کشورهایی است که کیسه کاغذی را جایگزین کیسه پلاستیکی کرده است. استفاده، فروش یا تولید کیسه پلاستیکی در کنیا تا ۴۰ هزار دلار جریمه نقدی یا تا ۴ سال مجازات زندان در پی دارد. عمده مصرف پلاستیک در بطری‌های آب، کیسه خرید، لیوان پلاستیکی، بسته‌بندی میوه‌ها و جلد سیگار است.

پیش به سوی دنیای بدون پلاستیک

کشور ما یکی از بی‌دفاع‌ترین سرزمین‌های جهان در مقابل آلودگی پلاستیک است. نه تنها همه طبیعت کشورمان شامل جنگل و بیابان و استپ و حاشیه شهر و روستا از پلاستیک پر شده، بلکه حجم پلاستیک در آب‌های شمال و جنوب هر روز بیشتر می‌شود. این پلاستیک‌ها نه تنها در سواحل صحنه‌های زشت و زنده‌ای دارد، بلکه تا پایت را به آب می‌گذاری، به جای حس عبور ماهی و دیگر آبزیان، این پلاستیک‌ها هستند که می‌لوند.

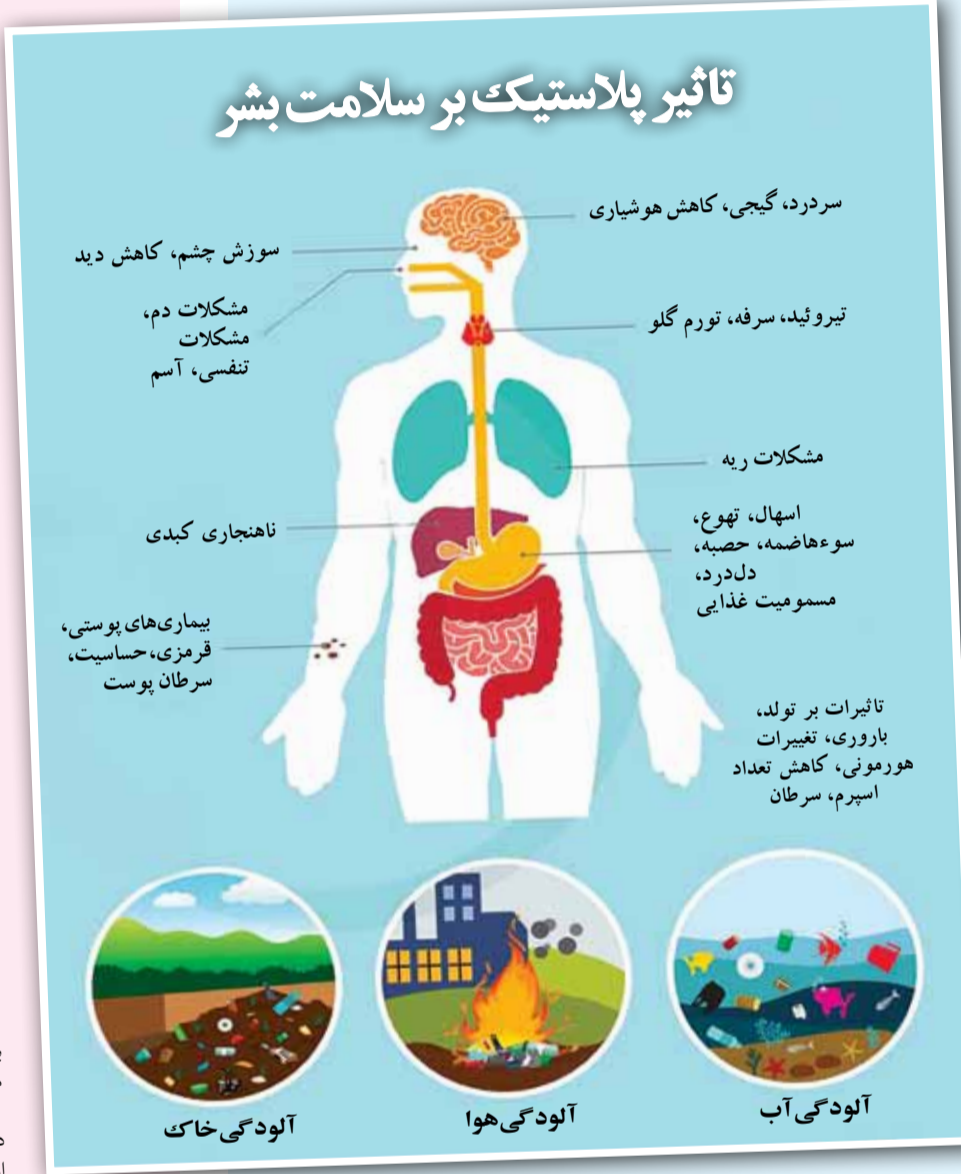
حسین آخانی
گیاه‌شناس

اقدام معاون سابق آموزش و پژوهش سازمان حفاظت محیط‌زیست که باعث صدور بخشنامه‌ای شد که استفاده از بطری‌های آب معدنی را در سازمان محیط‌زیست ممنوع کرد برای ما دوستداران طبیعت و محیط‌زیست ایران بسیار خوشحال‌کننده است. اگرچه اجرای آن هنوز با مقاومت‌هایی مواجه است، اما شروع هر کاری همیشه سخت است.

ما هنوز تا پلاستیکی‌زدایی از طبیعت کشور فاصله دوری داریم. این فاصله زمانی حس می‌شود که بدانیم در کشور آفریقایی کنیا استفاده و خرید و فروش پلاستیک می‌تواند تا ۴۰ هزار دلار جریمه داشته باشد. می‌دانیم صرف ممنوعیت استفاده از بطری آب معدنی در یک سازمان دولتی تأثیر زیادی بر کاهش میزان و استفاده از پلاستیک ندارد، اما آنچه سازمان حفاظت محیط‌زیست به‌عنوان دستگاه نظارتی حفظ محیط‌زیست باید انجام دهد، خشکاندن این بلیه از ریشه است. کشورهای مختلف تجربیات بسیار خوبی در مورد کنترل و کاهش و بازیافت پلاستیک دارند که لازم است ما هم از آنها استفاده کنیم.

ساده‌ترین و کارآمدترین روش - که در آلمان و بسیاری از کشورهای اروپایی اجرا می‌شود - این است که تولیدکنندگان بطری‌های پلاستیکی آب معدنی و نوشابه و حتی مواد غذایی عرضه‌شده در شیشه موظف به جمع‌آوری آنها باشند. در این کشورها هر بطری و شیشه دارای گروهی است و بارکدی دارد که با قرار دادن در دستگاه‌هایی که در بسیاری از فروشگاه‌های زنجیره‌ای است می‌توان گروهی را پس گرفت. چند سال پیش همین کار را به صورت دستی انجام می‌دادند. این روش در گذشته‌ای نه چندان دور با گروهی از شیشه‌های نوشابه و شیر در کشور ما هم معمول بود. این دور از انصاف است که طبیعت ایران بهای سنگینی برای منافع عده‌ای اندک صاحبان صنایع آب معدنی و نوشابه بپردازد. جمع‌آوری این بطری‌ها توسط همان توزیع‌کنندگان نه تنها از آلودگی در طبیعت جلوگیری می‌کند، بلکه همان صنایع می‌توانند خود عایدی بازیافت آنها را به دست بیاورند. مهم‌ترین سود آن کاهش شدید این زباله‌ها در مخازن زباله‌ای شهری و کاهش هزینه‌های جمع‌آوری آنها توسط شهرداری‌ها و مردم است. بسیاری از شهرها امکانات بازیافت ندارند و این زباله‌ها یا در طبیعت رها یا سوزانده می‌شوند که منشاء آلودگی‌های بعدی خواهند شد. با برگشت این بطری‌ها به مبدأ عملاً این بار از دوش شهرداری‌ها برداشته می‌شود و آنها هم فرصت پیدا می‌کنند برنامه‌های تفکیک از مبدأ را برای سایر پسماندها اجرا کنند. البته برای مبارزه با آلودگی پلاستیک باید راهکارهای دیگری در نظر گرفته شود. دریافت مالیات از کیسه‌های پلاستیک و دریافت پول برای آنها توسط فروشندگان نیز از راه‌های شناخته‌شده دیگری است که دولت ضمن ایجاد درآمد برای خود، مجبور نیست کمبودهای مالی خود را با روش‌های غیرعقلانی جبران کند. چند برابر کردن عوارض خروج از کشور یا چند برابر کردن عوارض خودروهای هیبریدی و افزایش شدید قیمت بلیت‌های شرکت‌های هوایی در روزهای تعطیل از جمله همان روش‌های مضحکی است که این روزها بیشترین انتقاد را متوجه دولت کرده است. ایران را تمیز کن، اخلاقتان را خوب کن، جلوی سودجویان را بگیر، مطمئن باشید مردم همین جا می‌مانند و خارجی‌ها هم برای آمدن به ایران دست و پا می‌شکنند. ■

«نه» به پلاستیک در ایران و جهان

مصرف پلاستیک در ایران

محمد درویش، عضو هیات علمی موسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع ایران، به تازگی اعلام کرده ایران با تولید ۵۰۰ هزار تن پلاستیک در سال، پنجمین کشور مصرف‌کننده پلاستیک در دنیاست. براین اساس، ایران ۳ برابر متوسط جهانی پلاستیک مصرف می‌کند، اما در ۲ سال اخیر اقدامات مختلف مردمی در حوزه مقابله با مصرف کیسه پلاستیکی انجام شده است. از آن جمله ۲ سال پیش پویش (کمپین) «نه به پلاستیک» در چند شهر ایران اجرا شد، از جمله در اصفهان که مردم به جای استفاده از پلاستیک از کیسه‌های پارچه‌ای استفاده کردند. نگاه به مساله پلاستیک و زباله از زمان حضور کاوه مدنی، معاون سازمان محیط‌زیست در محیط‌زیست ایران شکل متفاوت‌تری به خود گرفت. سال گذشته بود که پویش بی‌زباله، از خودمان شروع کنیم در شهرها و روستاهای مختلف ایران فراگیر شد. شاید این نخستین بار بود که برنامه اینچنینی از سوی دولت در سال‌های اخیر ارائه می‌شد، همچنین آسیه اقدسی، مدیر اداره محیط‌زیست و انرژی شهرداری منطقه ۱ تهران، تیرماه سال گذشته از اجرای طرح توزیع کیسه‌های نان پارچه‌ای در نانوائی‌های شمال تهران با هدف آگاه‌سازی شهروندان در رابطه با کاهش استفاده از کیسه‌های پلاستیکی و حفظ محیط‌زیست در هفته بدون نایلکس خبر داده بود. گذشته از آن، چند سالی است شهرداری‌ها اقدام به استفاده از کیسه‌های قابل بازیافت در میدان میوه و تره‌بار کرده‌اند که به جای الیاف پلاستیکی از الیاف گیاهی ساخته شده‌اند. از سال گذشته در دزفول، شیراز، رشت و کرمانشاه نیز کیسه پارچه‌ای بین شهروندان توزیع شده است. بر همین اساس امسال در گناوه و خلخال استفاده از پلاستیک در نانوائی‌ها ممنوع شده است. به گفته فعالان محیط‌زیست، این طرح‌ها هنوز هم‌گراگیر نشده و کاهش مصرف پلاستیک نیازمند آموزش است.

براساس گزارش کمیسیون آب، محیط‌زیست و اقتصاد سبز اتاق بازرگانی ایران که در سال ۹۵ ارائه شده، سالانه ۲ میلیون و ۱۰۰ هزار تن مواد پلاستیکی در ایران مصرف می‌شود. در همین رابطه مسعود تجریشی، معاون محیط‌زیست انسانی سازمان حفاظت محیط‌زیست، پیش‌تر با اشاره به مصرف بالای پلاستیک در ایران و انتقاد از نبود برنامه‌ای منسجم برای مقابله با پلاستیک گفته بود: «فعالان در ایران اجماعی شکل نگرفته تا قوانین تغییر کند. ما در دو مرحله برای شکل‌گیری مقدمات وضع قوانین محدودکننده مصرف پلاستیک در ایران اقدام کردیم اما این ایده به دلیل اختلاف نظرهایی که میان مسولان وجود دارد به تصمیم‌گیری منتهی نشد». تجریشی تأکید کرده در ایران در حال حاضر در حوزه سیاست‌گذاری فرهنگی، قانونی و قیمت‌گذاری برای کاهش مصرف پلاستیک، برنامه منسجمی وجود ندارد. پایین بودن قیمت تولید پلاستیک در ایران باعث بالا رفتن مصرف آن در کشور شده، به طوری که اگر هر خانواده ایرانی فقط در هفته یک پلاستیک کمتر مصرف کند، سالانه ۸۱۶ میلیون کیسه پلاستیکی کمتر مصرف می‌شود. ■

مصرف کمتر، محیط زیست سالم‌تر

و مناقشات منطقه‌ای را به دنبال آورده، تغییرات اقلیمی است که ریشه در تخریب محیط‌زیست و از همه مهم‌تر استفاده از سوخت‌های فسیلی و انتشار گازهای گلخانه‌ای حاصل از مصرف این سوخت‌ها دارد. روش‌های بازیافت زیادی هر روز ابداع می‌شوند، مواد کم‌ضررتی که می‌توانند جایگزین مواد مضر قبلی شوند، اتومبیل‌هایی با مصرف سوخت کمتر یا دستگاه‌های گرم‌کننده با آلودگی کمتر. همه اینها به اضافه روش‌های دیگری که دانشمندان در حال کشف و اختراع آن هستند، نوید روزهای بهتر برای محیط‌زیست می‌دهند، اما کماکان بهترین راه مصرف کمتر است. آنها به مردم توصیه می‌کنند، خود برای کاهش گازهای گلخانه‌ای حاصل از مصرف سوخت‌های فسیلی پیشقدم شوند. به آنها می‌گویند، درز در پنجره‌ها را بگیرند تا تبادل گرما و سرما به بیرون از محیط خانه تا حد امکان کم شود، از لامپ‌های کم‌مصرف استفاده کنند، چراغ‌ها و وسایل گرمایی را در اتاق‌هایی که حضور ندارند، خاموش کنند، میزان مصرف سوخت‌های فسیلی را با کاهش سفرهای غیر ضروری یا استفاده از وسایل نقلیه عمومی به کمترین میزان ممکن برسانند، غذای کمتری دور بریزند و گوشت قرمز کمتری بخورند یا برای رفت‌وآمد از اتومبیل‌های هیبریدی، شکل پیشرفته‌تر خودروهای برقی که یک موتور احتراق داخلی بنزینی کنار یک یا چند موتور الکتریکی قرار دارد، استفاده کنند. یکی دیگر از منابع آلوده‌کننده جو زمین سفرهای هوایی است. کاهش آنها ۱ تا ۲ سفر هوایی در سال می‌تواند میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای را به اندازه همه اقداماتی که گفته شد، کاهش دهد. ■ منبع: Newsweek

برخی فعالان محیط‌زیست که تعداد آنها هر روز افزایش می‌یابد، عقیده دارند هر روش بازیافت یا مصرف بهینه تنها یک مسکن موقت است و فقط یک روش قطعی برای حفظ محیط‌زیست وجود دارد و آن کمتر مصرف کردن است. به نظر این افراد، نکته مهم اینجاست که فرهنگ صرفه‌جویی باید جای فرهنگ مصرف را بگیرد چون هر قدر هم مواد بازیافت شوند یا ماشین‌های با بهره‌وری بهتر به بازار بیایند، باز هم روند تخریب ادامه دارد. اگرچه روش‌های بازیافت مواد به‌خصوص مواد پلاستیکی هر روز پیشرفت می‌کنند، به نظر می‌رسد، تاکنون هیچ روش بازیافتی نتوانسته به مصرف سیری‌ناپذیر پلاستیک غلبه کند و از آن پیشی بگیرد. تعداد کشورهای موفق در زمینه بازیافت زباله و مواد پلاستیکی مانند سوئد که به طور کامل زباله‌های خود را بازیافت می‌کنند، شاید از عدد انگشتان دست فراتر نرود. به نظر می‌رسد بشر هنوز عمق بحران را درک نکرده است. آمریکا، پیشرفته‌ترین کشور دنیا با بزرگ‌ترین اقتصاد جهان، بزرگ‌ترین تولیدکننده پلاستیک در جهان است که با توجه به ناسازگاری ترامپ با برنامه‌های زیست‌محیطی نمی‌توان امیدوار بود برای مهار این تولید قدیمی بردارد. دانشمندان عقیده دارند، بهترین روش برای حفظ محیط‌زیست، کمتر و درست مصرف کردن است. از آب و مواد غذایی گرفته تا سوخت و پلاستیک و کود و... یکی از خطرات بزرگی که این روزها دهکده جهانی را تهدید می‌کند، گرم شدن کره زمین است که تغییرات اقلیمی در سراسر جهان را نتیجه آن می‌داند. به گفته کارشناسان، دلیل بخشی از سیل‌های ویرانگر و توفان‌های مهیب و خشکسالی‌هایی که با خود جنگ

حکایت تجربه شخصی من

یادداشت‌مهمان

محمد فاضلی
جامعه‌شناس

* من با سبزی‌فروشی محل صحبت کرده‌ام و کیسه‌های پلاستیکی قابل استفاده را به سبزی‌فروشی برمی‌گردانم تا داخل آنها سبزی و پیاز و سیب‌زمینی بفرودند. (البته با آگاهی خریداران)، کیسه‌هایی هم که از سوپرمارکت محل می‌گیرم و داخل آنها پاکت ماکارونی و مواد غذایی خشک گذاشته می‌شود را هم به سوپرمارکت برمی‌گردانم تا داخلش شونده‌های بهداشتی مثل پودر رختشویی، صابون و... به مردم بدهد (تأکید می‌کنم کیسه‌ها کاملاً تمیز و سالم هستند). * کیسه‌هایی که بسیار کثیف هستند را هم جایگزین کیسه زباله کرده‌ام (ما کیسه زباله نمی‌خریم چون خیلی بزرگ هستند و تا زمان پر شدن، بوی بدی تمام کابینت را پر می‌کند) از طرفی برای اینکه داخل سطل زباله‌ای که شیرابه جمع شده و بو گرفته، با آب شرب شسته نشود، اصلاً از سطل زباله استفاده نمی‌کنیم. ما ۳ روزنامه را زده و داخل ترانس (داخل کابینت هم می‌شود گذاشت) می‌گذاریم و پلاستیک زباله را روی روزنامه‌ها می‌گذاریم تا اگر پلاستیک خرید منفذ کوچک و نشستی داشت، شیرابه زباله کاملاً جذب روزنامه شود و به هیچ عنوان زیر پلاستیک و روی سرامیک خیس نشود و بو ندهد، آب اضافی بخار می‌شود و بقیه شیرابه جذب روزنامه شده و کاملاً بدون بو خشک می‌شود (روزنامه هم کاملاً خشک می‌ماند و فقط شاید رطوبت خیلی کمی داشته باشد) در ضمن وقتی کاملاً زیر پلاستیک خشک باشد، داخل راهرو و آسانسور هم از شیرابه زباله خیس نمی‌شود و بو هم نمی‌گیرد. (کیسه‌های خرید، جوابگوی زباله‌های یک خانواده ۴ نفره است). * به دوستان توصیه می‌کنم حتماً روش بالا را امتحان کنند و مطمئن باشند از نتیجه کار شگفت‌زده خواهند شد. قطعاً همه برای اولین بار زباله خشک بدون بو را تجربه خواهند کرد. * در ضمن ما همیشه به کیسه پلاستیک «نه» می‌گوییم و کمترین تعداد پلاستیک را از سوپرمارکت می‌گیریم و در مغازه‌های محله هم کاغذ دیواری‌هایی برای اطلاع‌رسانی راجع به زمان بالای تجزیه کیسه‌های پلاستیکی قرار داده‌ام و برای دبستان دخترم هم کلاس محیط‌زیست برگزار کرده‌ام. ■